

Στις 3.6.2018, στην εφημερίδα **ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ** της **ΚΥΡΙΑΚΗΣ** δημοσιεύθηκε βιβλιοκρισία του Προέδρου της Ι.Κ. Ιωαννίνων και μέλους του Δ.Σ. ΚΙΣΕ Δρος **Μωϋσή Ελισάφ**, για το βιβλίο της Ρίικας Μπενβενίστε «**ΛΟΥΝΑ**».

Το Ολοκαύτωμα όπως το έζησε η Λούνα

Στην κοντή μνήμη των λαών συχνά οι πραγματικοί δημιουργοί λησμονιούνται, ενώ οι ταραξίες επιπλέουν και επιβιώνουν. Ποιος θυμάται, για παράδειγμα, τον αρχιτέκτονα του ναού της Εφέσου, ο οποίος ναός, ως γνωστόν, ήταν ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου; Κανένας. Ο Ηρόστρατος όμως που τον έκαψε έμεινε στην Ιστορία. Κοιτώντας την Ιστορία από πάνω, οι κατά καιρούς Ηρόστρατοι δεν χάνονται ποτέ. Οι λαοί όμως, ίσως και για τον λόγο αυτό, ξαναζούν τον εφιάλτη των κάθε είδους Ηρόστρατων.

Με το βιβλίο της η Ρίικα Μπενβενίστε αλλάζει αυτή ακριβώς την οπτική: παρακολουθεί με εξαντλητικά πολύμοχθο ερευνητικό ενδιαφέρον, βήμα βήμα, το αποτρόπαιο έγκλημα του Ολοκαυτώματος, αλλά με τα γεγονότα όπως τα βίωσαν οι αφανείς και καθημερινοί άνθρωποι. Και ανάμεσά τους η Λούνα, μια γυναίκα αφανής, αγράμματη, που σε κάθε άλλη περίπτωση θα περνούσε τη ζωή της απαρατήρητη.

Η συγγραφέας αλλάζει την οπτική και με τον τρόπο αυτόν υποδηλώνει το αυτονόητο: Η ιστορία δεν είναι μία. Είναι πολλές: Είναι η ιστορία των νικητών, η ιστορία των ηττημένων, η ιστορία των επώνυμων, όπως εσφαλμένα συνηθίσαμε να λέμε, η ιστορία των αφανών. Οπως εκείνη της Λούνας. Η μόνη, όμως, μη αμφισβητούμενη από κανέναν. Και τούτο γιατί η Λούνα κατέλαβε τον πυρήνα των γεγονότων και έγινε ανεπίγνωτα το κύριο μέλος της Ιστορίας.

Αυτό ακριβώς κάνει η Ρ.Μ. Παρακολουθεί με εξαντλητικά πολύμοχθο ερευνητικό ενδιαφέρον, βήμα βήμα, την πορεία της τραγωδίας. «Η Λούνα» με τη μεταφορά της στο Αουσβιτς «αποκτά στον αριστερό της βραχίονα ένα ανεξίτηλο γαλάζιο τατουάζ: το νούμερο 40077». Του λοιπού άνθρωπος «χωρίς όνομα, κάτοικος σε έναν κόσμο αλλόκοτο, σε έναν άλλο πλανήτη». Κάποια στιγμή η Λούνα μεταφέρεται στο Αουσβιτς 1, όπου βρισκόταν το Μπλοκ 10, «που έγινε ο τόπος πειραμάτων για γυναίκες», που αποσκοπούσαν στην

εξεύρεση φτηνών μεθόδων στειρώσης και άλλα αποτρόπαια. «Εκτιμάται ότι γύρω στις 800 γυναίκες υπέστησαν τέτοιου είδους μεταχείριση εκεί, ενώ είναι αδύνατο να καθοριστεί με ακρίβεια ο αριθμός των νεκρών από αυτά τα πειράματα».

Δεν σταματά, όμως, εδώ. Παρακολουθεί με το ίδιο ερευνητικό ενδιαφέρον και την εξίσου δραματική συνέχεια των επιζώντων μετά την «απελευθέρωσή» τους. Όταν κλήθηκαν και πάλι να επιζήσουν ως όμηροι ενός «οδυνηρού παρελθόντος και μιας απώλειας που δεν επέτρεπε ποτέ τη συμφιλίωση με το παρόν, που άφηγε ελάχιστο χρόνο για όνειρα», και να ανακαλύψουν ότι οι τραγωδίες αυτού του τύπου για τους αφανείς επιζώντες σχεδόν δεν έχουν έξοδο. Και ούτε λήγουν με τους πανηγυρισμούς των ελευθερωτών. Έχουν εξίσου δραματική συνέχεια, πάνω στην οποία δοκιμάζονται και οι νικητές.

Δικαιοσύνη

Και θα έλεγα ότι η Ρ.Μ. δεν κλείνει –και ευτυχώς– το κεφάλαιο Ολοκαύτωμα με την απελευθέρωση των ελάχιστων άλλωστε διασωθέντων, μεταξύ των οποίων και η άμοιρη Λούνα. Και βρίσκει έτσι την ευκαιρία να φέρει στην επιφάνεια τα εξής: Μετά την απελευθέρωση κλήθηκε να ηγεμονεύσει ο πολιτισμός και προπάντων η δικαιοσύνη. Και εδώ τα πράγματα αποδειχτήκαν πολύ δύσκολα. Οι ελάχιστοι κατατρεγμένοι που γλίτωσαν κίνησαν τον δύσκολο δρόμο για τα σπίτια τους. Ποια σπίτια τους όμως; Όλα είχαν καταληφθεί.

Οι νικητές, ευτυχείς, μοίραζαν τον κόσμο. Η τραγωδία των αφανών όμως, αλλά διασωθέντων, συνεχιζόταν. Ακόμη και η επίσημη γλώσσα επιστρατεύτηκε και με «αποστειρωμένες» λέξεις χαρακτήριζε τους επιστρέψαντες ως «ομήρους». Τη στιγμή που τα γεγονότα βούρσαν ότι οι άνθρωποι που επέζησαν στα στρατόπεδα της Κολάσεως δεν ήταν όμηροι. Προορίζονταν για εξόντωση επειδή ήταν Εβραίοι. Και οι ελάχιστοι που άντεξαν και σώθηκαν, αυτό έγινε επειδή οι Γερμανοί έχασαν τον πόλεμο. Αυτή είναι η ωμή αλήθεια.

Η δοκιμασία της επιστροφής και ο δρόμος μιας νέας ξενιτιάς

Στη διαδικασία της επαναπόδοσης των περιουσιών και των σπιτιών, δεν δοκιμάστηκαν μόνο οι διασωθέντες, των οποίων η τραγωδία συνεχίστηκε με άλλο τρόπο. Δοκιμάστηκε η

πολιτεία, δοκιμάστηκαν οι θεσμοί, δοκιμάστηκαν οι συνάνθρωποι. Δοκιμάστηκε και έχασε ο ίδιος ο πολιτισμός. Και στην πράξη επαληθεύτηκε η μελαγχολική άποψη ενός ιστορικού που είπε ότι «η απελευθέρωση είναι το μέσον για να φτάσεις στην ελευθερία, δεν είναι συνώνυμό της».

Για να είμαστε δίκαιοι, πρέπει να δεχθούμε ότι κατά περίπτωση υπήρξαν αντικειμενικές συνθήκες που καθιστούσαν την επαναπόδοση των περιουσιών δύσκολη. Πολλές από τις κατοικίες είχαν επιταχθεί από άλλους επίσης άστεγους, ανταρτόπληκτους κ.λπ. Αυτή όμως ήταν μία κατηγορία. Υπήρξαν και περιπτώσεις που «συνεργάτες των Γερμανών είχαν σφετεριστεί την περιουσία των εκτοπισμένων», που όμως «οι διοικητικές και δικαστικές αρχές δεν επιδίωξαν τη γρήγορη επίλυση του προβλήματος».

Και για τη Λούνα τα πράγματα δεν εξελίχθηκαν ομαλότερα: στο ατομικό της δελτίο με αριθμό 277, που συντάχθηκε μετά την επιστροφή της στη Θεσσαλονίκη, αναγράφονται και τα εξής: «Παρέλαβε μία κουβέρτα την ημέρα που έφτασε, ένα κρεβάτι και μία κουβέρτα ενάμιση μήνα αργότερα, λίγα χρήματα... και ιματισμό τον Φεβρουάριο του 1946».

Γιατί έφυγαν

Πολλοί Θεσσαλονικείς Εβραίοι από τους διασωθέντες σύντομα πήραν τον δρόμο μιας νέας ξενιτιάς. Άλλοι στο νεοϊδρυθέν κράτος του Ισραήλ και άλλοι προς τις ΗΠΑ και αλλού. Εφευγαν. Γιατί, διερωτάται η Ρ.Μ. «Η όχι θερμή υποδοχή τους στην πόλη τους. Η ανεργία, η φτώχεια...». Κανένας δεν ξέρει τι βαραίνει, τελικά, στη ζυγαριά της αμφιθυμίας. Αν και επιζήσαντες, στέκονται σαν άνθρωποι που ζουν για όλη τους τη ζωή ανάμεσα σε δύο τόπους. Και ακόμη, αν και «επιζήσαντες», ζουν υπό το βάρος αμείλικτων ερωτημάτων: Γιατί διασώθηκαν αυτοί και όχι άλλοι. Και κάπου εκεί κατακλύζονται από αισθήματα ενοχής.

Οι επιζήσαντες επωμίζονται επιπλέον και τη διαχείριση της μνήμης. Οι επιζήσαντες όμως δεν περιορίζουν τη μνήμη στους εαυτούς τους. «Οφείλετε να συμμετάσχετε ολόψυχα στο Μεγάλο Πένθος του λαού μας», λένε απευθυνόμενοι στον κόσμο όλο, «που είναι και Μεγάλο Πένθος ολόκληρης της πολιτισμένης ανθρωπότητας, ενώ ταυτόχρονα είναι και ντροπή εκείνων που οργάνωσαν ή δεν παρεμπόδισαν την τρομερή σφαγή».

Το βιβλίο της Ρίκα Μπενβενίστε έχει ως υπότιτλο το «Δοκίμιο ιστορικής βιογραφίας». Η

λέξη μάς προειδοποιεί ότι πρόκειται για μια προσπάθεια, μια δοκιμή να προσεγγίσει ένα κατά πολύ μεγαλύτερο θέμα. Που δεν φιλοδοξεί να το εξαντλήσει. Προφανώς όμως φιλοδοξεί να διεγείρει την όρεξη του αναγνώστη να ψάξει ο ίδιος για παραπέρα διερεύνηση, να διερωτηθεί προκειμένου να ξεφύγει από τα στερεότυπα του δογματισμού ή τα δίχτυα της δυσπιστίας.

Στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, συντελέστηκε ένα έγκλημα πρωτάκουστης βαρβαρότητας. Ένα έγκλημα χωρίς όνομα. Όμως αποφασίστηκε και κυρίως εκτελέστηκε από άτομα με συγκεκριμένο όνομα. Άρα και με συγκεκριμένη ευθύνη. Αν δεν κατανοηθεί από εμάς τους νεότερους αυτή η σχέση, τότε, μην αμφιβάλλουμε, ακυρώνουμε την αξία της Ιστορίας ως προειδοποίηση και σίγουρα προετοιμάζουμε το έδαφος για την επώαση και άλλων.

* Ο κ. Μωυσής Ελισάφ είναι ιατρός-παθολόγος στο Τμήμα Ιατρικής του Πανεπιστημίου των Ιωαννίνων.

ΠΗΓΗ: [Εφημερίδα ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ](#)